

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 336 sahifa,
6-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Fizika ta'limida integratsiyalashgan yondashuv: mazmuni va ahamiyati.....	10
Doniyorova Iroda Baxtiyor qizi	
Zamonaviy boshlang'ich ta'lim: milliy dastur, kompetensiya va xorijiy tajriba integratsiyasi.....	14
Omonova Nilufar Parda qizi	
The Role of Environmental Project-Based Learning in Developing EFL Learners' Productive Skills.....	19
Xujanova Shaxina Abdullayevna	
Boshlang'ich sinflarda integratsiyalashgan ta'limning pedagogik aspektlari	24
Eshpo'latova Elnora Yo'ldoshovna	
Talabalarda stressga barqarorlikning nazariy va amaliy tahlili.....	29
Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Maxmudova Shahzoda Maksudovna	
Malakaviy o'quv amaliyoti jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda didaktik ta'minotning ahamiyati.....	32
Ramozonova Bahroy Sadriddinovna	
Oliy ta'limda raqamli pedagogikaning institutsionallashuvi: boshqaruv, siyosat va raqamli transformatsiya strategiyalari.....	36
Nuraliyeva Dilshoda Yo'ichiboy qizi	
Aholini jismoniy sog'lomlashtirishda sog'lomlashtiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi.....	41
V. Sh. Raximov	
O'spirinlik davrida motiv va motivatsion sohalarning kasb tanlashdagi o'rni	46
Rayimqulova S., Pulatova R., Do'smatova S., Matyakubova Shohista Odamboy qizi	
Tarbiyachi shaxsining shakllanishida psixologik determinantlarning roli	51
Vasila Yusupova	
Kasbiy ta'lim o'quvchilarini ijodiy qobiliyatini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish	55
B. X. Sharopov	
Raqamli axborot makonida gumanistik g'oyalarni integratsiyalashning nazariy konsepsiyasi	59
Isanov Najotbek Ilmamat o'g'li	
Fanlararo integratsiya asosida o'quvchilarda iqtisodiy bilimlarni rivojlantirish imkoniyatlari.....	63
J. M. Fayzullayev, Ortiqova E'zoza Olimjon qizi	
Millatlarning o'ziga xos dunyoqarashining psixologik xususiyatlari	67
Murxashev Axmadxon Olimjon o'g'li	
Xalqaro ta'lim dasturlari asosida kasbiy ta'lim muassasalarida metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi.....	70
S. A. Qarshiboyev	
Ijtimoiy media kontentlari orqali talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning nazariy asoslari.....	74
Suyunov Rustam Sadriddinovich	
Ko'p tilli muhitda ingliz tilini o'rganishning lingvistik xususiyatlari	78
Teshaboyeva Mohichexra Sohibjon qizi	
Axborotlashgan jamiyat sharoitida bo'lajak pedagoglarning mediakompetentligini rivojlantirish zarurati.....	81
Umarov Azizbek Vaxobovich	
O'quvchilarda badiiy matn leksikasini o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar: muammo va yechim.....	85
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini ma'naviy tarbiyalashda Ahmad al-Farg'oniy asarlarini kompyuter imitatsion modellari asosida o'qitish metodikasi.....	89
S. S. Qulmurodova	
Enhancement of Periodontal Disease Management Strategies in Individuals With Chronic Hepatitis C Following Attainment of a Sustained Virological Response.....	92
Makhmudova Ugiloy Bakhtiyorovna	

Epithelial-Mesenchymal Transition's Possible Role in the Pathogenesis of Periodontitis (Literature Review).....	95
Burkhonova Zараfruz Kobilovna	
Gamifikatsiya asosida bo'lajak oligofrenopedagoglarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish texnologiyalari mexanizmini tatbiq etish	102
Bozorboyev Javlon	
Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish omillari.....	106
Jamilova Dilsuza To'lqin qizi	
Elektir va magnit maydonida yorug'likning ikkilamchi sinishi.....	110
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Alimardonov Husan Yorqin o'g'li, Ismatullayev Sayfiddin Panji o'g'li	
Lazer texnologiyalarining zamonaviy qo'llanilishi	114
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Muminova Sevinch Kamoliddin qizi, Begnayeve Dilbar Bobonazar qizi	
Fotometrik kattaliklar	117
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Mamatqulova Zebo Komiljon qizi, Xolmaxmatova Sevara Sirojiddin qizi	
Qutublangan yorug'lik manbalari	121
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Turdimurodova Kumushbibi, Normuminova Madina	
Tabiatdagi optik hodisalar	125
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Qudratova Sevinch Otabek qizi, Ulasheva Ruxshona Rustam qizi	
Rus tilini o'qitishda kompetensiyaga asoslangan innovatsion yondashuvlardan foydalanish	129
Erkinova Nozima Utkir qizi	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasini tadqiq etishning ilmiy-metodologik tahlili	133
Ikmatullayev G. Z.	
Raqamli ta'lim platformalarida matematika o'qitishda sun'iy intellekt yordamida baholash tizimini takomillashtirish	136
Mirzayeva Shahlo Abduraxmanovna, Akbarov Ulug'bek, Abdivaliyeva Umida	
Linguistic and Pedagogical Foundations of Teaching English as a Foreign Language in The Uzbek Context.....	140
Shokirova Mushtariy	
Sun'iy intellektning ta'lim jarayonidagi transformatsion roli	144
Uzoqboyev Xojiakbar Qobuljon o'g'li	
Enhancing Collaborative Learning and Peer Feedback in EFL Classrooms Through Padlet: a Digital Approach to Group Work and Assessment.....	148
Veronica Khatamova	
Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning rasmlar asosida aqliy faoliyatini rivojlantirishning vizual-didaktik texnologiyalarini takomillashtirish.....	152
Meliqo'ziyev Abduraxmonjon Qahramonjon o'g'li	
Emotsional intellekt – hr menejerlarning qaror qabul qilish kompetensiyasining determinanti sifatida	157
Abdukarimov Muhammadjon Muratovich	
O'g'il bolalarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning tizimli-pedagogik modeli: nazariya, metodologiya va amaliyot	162
Islamova Fotima Shamsiddinovna	
Barkamol yosh avlod fazilatlarini shakllantirishda milliy innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni.....	170
Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna	
Development of Prevention of Professional-Pedagogical Deformation on the Basis of Health-Saving Technologies in Higher Educational Institutions.....	174
Saidova Parvina Mirzo kizi	
O'zbek xalq pedagogikasi mazmuni asosida talabalarni oilaviy hayotga tayyorlashning ilmiy nazariy asoslari	178
Rahmonqulova Guliza Faxriddin qizi	

Bolalarning maktabgacha yosh davrida emotsional rivojlanishiga oid nazariy qarashlar tavsifi.....	182
<i>Abduraxmonova Gulmira Arapjon qizi, Yuldasheva Umida Maxmudovna</i>	
Alohida ehtiyojli bolalar uy ta'limini tashkil etishning korreksion pedagogik tizimining tarkibiy komponentlari.....	186
<i>Jo'raxo'jayev Muhammadazizxo'ja Xalilxo'ja o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimedia vositalarining ahamiyati.....	190
<i>Umida Marasulova</i>	
Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral.....	193
<i>Mirzayeva Shahlo, Isroilova Zahro, Erkinova Shahrizoda, Javliyeva Dilnura</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar adabiyoti kerakmi?!.....	196
<i>Dilfuza Shadiyeva</i>	
Experimental Study on the Psycho-Pedagogical Effectiveness of Mall-Based Multimodal Learning in Developing Pluricultural Competence	200
<i>Azimova Sevara Muzaffar qizi</i>	
Simulyatsion o'quv muhitida fizika o'qituvchilarining o'z-o'zini boshqarish va reflektiv kompetentligini oshirish	205
<i>Muradov Ilxomjon Abduxamid o'g'li</i>	
Ta'lim menejmentida strategik boshqaruv tushunchasining evolyutsiyasi.....	209
<i>Raximjonov Jamshid Rafiqjon o'g'li</i>	
Raqamli kompetentlik tushunchasining ilmiy-nazariy talqini va xorijiy hamda mahalliy tadqiqotlar tahlili	214
<i>Umirov Boboyor Baxtiyor o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyatlar samaradorligini oshirishda pedagogik multimedia vositalaridan foydalanish usullari.....	218
<i>Abdreimova Maftuna O'ktam qizi</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darsliklarining tuzilishi hamda o'quvchilar yoshiga muvofiqligi.....	223
<i>Bobolov Nuriddin Tojiyevich</i>	
Oliy ta'limda pedagoglarning boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalar	228
<i>Isabekov Bahodir Isabek o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tolerantlik madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik masalalari .	233
<i>Boydavletova Sohiba Abduganiyevna</i>	
Aksiologik yondashuv asosida tarbiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish.....	239
<i>G'aybullayev Bobur Nomonjon o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning ahamiyati.....	243
<i>Toshpo'latova Muxlisa G'olib qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning reflektiv kompetentligini rivojlantirishning mazmuni va ilmiy-nazariy pedagogik asoslari.....	248
<i>Mamatqulova Saboxat Abduraxmonovna</i>	
Maktabgacha ta'limda monitoring va baholash tizimini takomillashtirish.....	253
<i>Amanova Durdona Kaxramonovna</i>	
O'zbekiston yoshlarining ma'naviy va estetik tarbiyasida tasviriy san'at va zamonaviy pedagogik texnologiyalar.....	257
<i>Esanova Hulkar Abdurayim qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida eksperimental-tajriba faoliyatini tashkil etish	261
<i>Gafurova Dilnoza Saloxiddinovna</i>	
Ommaviy axborot vositalarining jamiyatdagi xavfsizlik hissiga ta'sirining nazariy va amaliy tahlili	266
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Qoldiboyeva Xayriniso Eldarovna</i>	
Milliy o'yinlarni o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari.....	269
<i>Ismatov Po'latjon Abdumannobovich</i>	
Ta'lim sifatini boshqarish jarayonida kvalimetrik parametrlarini takomillashtirishda xorijiy tajribalarning ahamiyati	273
<i>Karimova Maxbubaxon Mukimjonovna</i>	

Innovatsion ta'lim sharoitida bolalar adabiyotini o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli.....	278
<i>Mirzayeva Nigora Bozorovna</i>	
Matematika o'qitishda milliy qadriyatlarni aks ettirish	282
<i>Mirzayeva Shahlo, Yuldoshova E'zoza Ravshan qizi, Muxtorova Sevinch Asad qizi, Xolboyeva Mushtariy Zayniddin qizi</i>	
Ingliz tilida fe'l frazeoformalarining morfologik tuzilishiga xos umumiy xususiyatlar.....	285
<i>Jo'rayeva Nargiza Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini o'stirishda interaktiv metodlarning ahamiyati.....	289
<i>Ramazonova Munisa Hoshim qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining lug'at boyligini oshirishda intellektual o'yinlar va interfaol usullardan foydalanish.....	294
<i>Raxmonova Gulrux Ubaydullayevna, Ibragimova Dildora Turabovna</i>	
Maktabgacha ta'limda pedagoglar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda uslubiy xizmat va hamkorlik mexanizmlarining samaradorligi.....	298
<i>S. A. Rahmonberdiyev</i>	
Yoshlarni destruktiv submadaniyatlar ta'siridan himoyalashning innovatsion pedagogik usullari	304
<i>Xasanova Marxabo Turayevna</i>	
Социально-психологические особенности домашнего насилия в условиях трансформации семьи и цифровизации общества	308
<i>Абдукадирова Лаура Юльбарсовна, Абдуллаева Азиза Комилжон кизи</i>	
Педагогические основы развития инновационной компетентности педагогов в системе дошкольного образования.....	315
<i>Гульнара Ахтямовна</i>	
Роль учебного процесса и творческой деятельности в сохранении психологического равновесия.....	320
<i>Коршубаева Рано Хазраткуловна</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlar (son, shakl, o'lcham, fazoviy munosabatlar)ning psixologik-pedagogik xususiyatlari va rivojlanish bosqichlari	325
<i>Bibizaynab Otaxo'jayeva</i>	
Ertaklarni rollarga bo'lib o'qish orqali o'quvchilarda boshqaruvchanlik qobiliyatini shakllantirish.....	328
<i>Sobirova Fotimaxon Baxodir qizi, Narkabilova Gulnoza Po'latovna</i>	
Jadid ayollari fenomenining tarixiy va intellektual mohiyati	332
<i>Ergashova Mehriniso Husniddin qizi</i>	

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MATEMATIK TASAVVURLAR (SON, SHAKL, O'LCHAM, FAZOVIIY MUNOSABATLAR)NING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Bibizaynab Otaxo'jayeva
Termiz davlat pedagogika
instituti magistranti

Ilmiy rahbar: Quvvatova Mohira Hikmatullayevna
PhD, dotsent

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirishning psixologik va pedagogik asoslari tizimli ravishda o'rganiladi. Tadqiqot son tushunchasi, geometrik shakllar, o'lcham va fazoviy munosabatlarning shakllanish jarayonini rivojlanish psixologiyasi nuqtai nazaridan tahlil qiladi. Shuningdek, bolaning kognitiv rivojlanish bosqichlari, ijtimoiy muhit ta'siri, o'yin faoliyati va didaktik metodlarning roli ilmiy asosda yoritiladi. Natijalar matematik tasavvurlarni shakllantirishda tizimli, bosqichli va faoliyatga asoslangan yondashuvning samaradorligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: matematik tasavvurlar, maktabgacha yosh, son, shakl, o'lcham, fazoviy munosabatlar, psixologik-pedagogik xususiyatlar, rivojlanish bosqichlari, statistik tahlil.

Abstract: This article systematically examines the psychological and pedagogical foundations of forming mathematical concepts in preschool children. The study analyzes the process of developing the concepts of number, geometric shapes, size, and spatial relationships from the perspective of developmental psychology. Furthermore, the stages of a child's cognitive development, the influence of the social environment, play activities, and the role of didactic methods are scientifically discussed. The results demonstrate the effectiveness of a systematic, step-by-step, and activity-based approach to the formation of mathematical concepts.

Key words: mathematical concepts, preschool age, number, shape, size, spatial relationships, psychological and pedagogical characteristics, stages of development, statistical analysis.

Аннотация: В данной статье системно изучаются психолого-педагогические основы формирования математических представлений у детей дошкольного возраста. В исследовании с точки зрения психологии развития анализируется процесс формирования понятия числа, геометрических фигур, величины и пространственных отношений. Также на научной основе освещаются этапы когнитивного развития ребенка, влияние социальной среды, игровая деятельность и роль дидактических методов. Результаты показывают эффективность системного, поэтапного и деятельностного подхода к формированию математических представлений.

Ключевые слова: математические представления, дошкольный возраст, число, форма, величина, пространственные отношения, психолого-педагогические особенности, этапы развития, статистический анализ.

KIRISH

Maktabgacha yosh davri inson rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, aynan shu davrda shaxsning intellektual, ijtimoiy va emotsional asoslari shakllanadi. Bolaning bilish faoliyati aynan ushbu davrda intensiv rivojlanib, uning tafakkuri konkret obrazlardan abstrakt tushunchalarga o'tish yo'lini bosib o'tadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy ta'lim tizimida maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bolaning ilk yillarida matematik tasavvurlar (son, shakl, o'lcham, fazoviy munosabatlar) kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishning asosiy poydevorini tashkil etadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 3-7 yoshdagi bolalarning matematik tayyorgarligi keyingi maktab muvaffaqiyatining 60-70 foizini belgilaydi^[1:12]. Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlar psixologik jihatdan sensorimotor va preoperatsional bosqichlarda^[2:176] shakllanadi.

Pedagogik jihatdan esa o'yin va amaliy faoliyat orqali rivojlanadi. O'zbekistonda davlat o'quv dasturida matematik tasavvurlarni shakllantirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan bo'lsa-da, amaliyotda bolalarning 45-55 foizi maktabga kirishda yetarli darajada matematik tayyorgarlikka ega emasligi aniqlangan^[3:45].

Matematik tasavvurlar bolaning mantiqiy fikrlashini, muammolarni hal qilish qobiliyatini va umumlashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Matematik tasavvurlarni shakllantirish - bu faqat sonlarni o'rgatish emas, balki bolaning borliqni tartibli, tizimli, qolaversa, mantiqiy anglashiga yordam beruvchi kompleks pedagogik jarayondir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tahlilda kontent-analiz, qiyosiy-tarixiy va statistik usullar qo'llanildi. Tadqiqot kompleks yondashuv asosida olib borildi. Nazariy bosqichda ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi, qiyosiy va tizimli metodlar qo'llanildi.

Empirik bosqichda 3-7 yoshdagi bolalar bilan kuzatuv va diagnostik mashg'ulotlar o'tkazildi. Tadqiqot quyidagi mezonlar asosida amalga oshirildi:

- son tushunchasini anglash;
- shakllarni farqlash;
- o'lchamni idrok etish;
- fazoviy munosabatlarni tushunish.

TAHLIL VA NATIJALAR

Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlar psixologik jihatdan sensorimotor (0-2 yosh), preoperatsional (2-7 yosh) va konkret operatsional (7 yoshdan keyin) bosqichlarda shakllanadi^[2:178].

Son tasavvurlari. 2-3 yoshda bola subitizing (kichik to'plamlarni bir qarashda tanish) va bir-biriga mos kelishni o'rganadi. 4-5 yoshda oxirgi son haqida butun tasavvur hosil bo'ladi. Statistik jihatdan, 5 yoshli bolalarning 65 foizi 10 gacha to'g'ri sanay oladi, ammo 40 foizi buni tushunmaydi^[1:67].

O'zbekistonda 5-6 yoshli bolalarning 52 foizi miqdoriy tasavvurlarni yetarli darajada egallagan^[4:28].

Shakl tasavvurlari. 3 yoshda bola oddiy geometrik shakllarni (doira, kvadrat, uchburchak) taniydi. 4-5 yoshda shakllarni taqqoslash va kompozitsiya (birlashtirish) qobiliyati rivojlanadi. D. Klements tajribasi bo'yicha 5 yoshda bola shakllarni orientatsiyadan qat'i nazar taniydi^[1:112].

O'lcham tasavvurlari. 2-3 yoshda bola katta-kichik, uzun-qisqa kabi sifatlarni solishtiradi. 4-5 yoshda tartib bilan joylashtirish va o'lchov paydo bo'ladi. Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, 4 yoshli bolalarning 70 foizi o'lcham bo'yicha taqqoslay oladi, ammo 30 foizi konservatsiya (o'zgarmaslik)ni tushunmaydi

Fazoviy munosabatlar. 3 yoshda bola "ustida", "ostida", "yonida" kabi pozitsion so'zlarni ishlatadi. 5-6 yoshda mental rotatsiya va fazoviy vizualizatsiya rivojlanadi. Tadqiqotlar fazoviy tasavvurlar matematik muvaffaqiyatning 40 foizini tashkil etishini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari matematik tasavvurlar rivojlanishining aniq bosqichlarga ega ekanligini ko'rsatdi. Rivojlanish bosqichlari quyidagicha:

1. Sensorimotor bosqich. (0-2 yosh): obyektlar bilan amaliy harakat orqali tasavvurlar hosil bo'ladi.
2. Erta bosqich (3-4 yosh).

Bu davrda bolalar matematik tushunchalarni sezgi va idrok orqali qabul qiladi. Ular predmetlarni rang, shakl va o'lchamiga qarab ajrata oladi. Ammo son tushunchasi hali to'liq shakllanmagan bo'ladi.

3. O'rta bosqich (4-5 yosh)

Bolalar sanashni o'rganadi, lekin son va miqdor o'rtasidagi bog'liqlikni to'liq anglamaydi. Fazoviy tushunchalar shakllana boshlaydi.

4. Rivojlangan bosqich (5-6 yosh).

Bu davrda bolalarda matematik tasavvurlar ancha rivojlanadi. Ular oddiy arifmetik amallarni bajaradi va shakllarni aniq farqlaydi.

5. Yakuniy bosqich (6-7 yosh).

Matematik tasavvurlar tizimli xarakter kasb etadi. Bola mantiqiy fikrlash elementlarini namoyon etadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlar psixologik jihatdan J.Piagetning kognitiv bosqichlari va L.Vygotskiyning ijtimoiy-kultural nazariyasiga asoslanadi. J.Piaget bo'yicha preoperatsional bosqichda bola egotsentrik fikrlashi tufayli konservatsiya va reversibilitetni tushunmaydi, ammo L.Vygotskiy bo'yicha yaqin bilish zona orqali kattalar yordami bilan tasavvurlar tez rivojlanadi.

Olingan natijalar matematik tasavvurlarni shakllantirish jarayonining murakkab va ko'p omilli ekanligini ifodalaydi. Ushbu jarayon bolaning biologik yetilish darajasi, ijtimoiy muhit va pedagogik ta'sirlar bilan belgilanadi.

*Birinchi*dan, tadqiqot natijalari J.Piaget nazariyasini tasdiqlab, bolalarda konkret tafakkur ustun ekanligini ko'rsatdi. Bu esa matematik tushunchalarni o'rgatishda vizual va amaliy metodlarning zarurligini asoslaydi.

*Ikkinchi*dan, L.Vygotskiy yondashuvi ham tasdiqlandi. Bolalar o'zaro muloqot va hamkorlik orqali matematik tushunchalarni tezroq o'zlashtiradi.

*Uchinchi*dan, didaktik o'yinlar yuqori samaradorlikka ega ekanligi aniqlandi. O'yin orqali o'rganish bolalarning motivatsiyasini oshiradi va bilimlarni mustahkamlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlar psixologik-pedagogik jihatdan bosqichma-bosqich rivojlanadi va erta diagnostika hamda o'yinli faoliyat orqali samarali shakllantiriladi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim dasturlarini takomillashtirishga asos bo'ladi. Shu o'rinda quyidagilarni tavsiya qilaman:

1. Pedagogik diagnostikani har chorakda o'tkazish.
2. O'yin va loyihaviy faoliyatni kuchaytirish.
3. Statistik monitoring: har yili matematik tayyorgarlik indeksini o'lchash.

Mazkur ilmiy tadqiqot maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish jarayonini kompleks tarzda yoritdi.

Olingan natijalar quyidagilarni ko'rsatdi:

- matematik tasavvurlar bosqichma-bosqich shakllanadi;
- ular bolaning kognitiv rivojlanishi bilan bevosita bog'liq;
- pedagogik yondashuv hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Shuningdek, matematik tasavvurlarni shakllantirishda o'yin faoliyati, vizual metodlar va ijtimoiy muhit muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish va matematik savodxonlikni oshirish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Clements D.H., Sarama J. Learning and Teaching Early Math: The Learning Trajectories Approach. - New York: Routledge, 2014. - 380 p.
2. Piaget J. Cognitive Development in Children: Development and Learning. - Geneva: Journal of Research in Science Teaching, 1964. - 186 p.
3. Abdujalilova M.M.Q. Maktabgacha yoshdagi bolalarni matematik tasavvurlarini shakllantirishning nazariy asoslari. - Toshkent: Fan, 2021. - 112 b.
4. Marufova M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish. - Toshkent: Pedagogika, 2024. - 98 b.
5. National Research Council. Mathematics Learning in Early Childhood. - Washington: National Academies Press, 2009. - 234 p.
6. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. - Cambridge: Harvard University Press, 1978. - 159 p.
7. Gifford S. The Importance of Shape and Space in the Early Years. Cambridge: NRIC, 2022. - 67 p.
8. OECD. Early Childhood Education and Care. - Paris: OECD Publishing, 2023. - 145 p.
9. Toshmatova Z.J. Maktabgacha yoshdagi bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish. - Toshkent: CyberLeninka, 2025. - 89 b.
10. Common Sense Media. The Common Sense Census: Media Use by Kids Age Zero to Eight. - San Francisco: Common Sense Media, 2025. - 112 p.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.